

Vrede over Israël

Jaargang 56
Nummer 5
November 2012

Van de redactie 2

Betraand zaaien 3

**Antisemitisme in het
Nieuwe Testament?** 6

"Ai-ai-ai" 9

Een aparte zegen voor Israël? 12

Onze Vader (2) 14

Van de penningmeester 16

*Zijn voeten zullen
te dien dage staan
op de Olijfberg, die
vóór Jeruzalem ligt
aan de oostzijde;
Zacharia 14:4*

Tweemaandelijks orgaan, uitgegeven door Deputaten
'Kerk en Israël' van de Christelijke Gereformeerde
Kerken in Nederland

Van de redactie

Voor u ligt alweer het laatste nummer van jaargang 56. De inhoud van de artikelen is gevarieerd, maar ze bevatten in hoofdzaak de uitleg van Bijbelteksten. Uiteraard staat de positieve relatie tot het volk Israël weer centraal.

Ds. Kees Droger behandelt in de Schriftstudie **Betraand zaaien** Psalm 126. Hij tracht op het spoor te komen op welke historische gebeurtenis het wenen betrekking heeft.

Drs. Hans van der Velde schrijft een vervolg op zijn artikel Antisemitisme in nummer 2 van deze jaargang. Hij stelt in **Antisemitisme in het Nieuwe Testament?** de vraag aan de orde of de schrijvers van het Nieuwe Testament zich ook schuldig hebben gemaakt aan antisemitisme. Hij wijst daarbij op een aantal teksten die zich kritisch zouden uitspreken over het Joodse volk.

Drs. Robbert Jansen geeft een verslag van de jubileumdag die was georganiseerd vanwege het 10-jarig bestaan van het Centrum voor Israëlstudies (CIS). Het verslag kreeg de tot lezen uitnodigende titel **ai-ai-ai** mee. Op deze dag sprak professor rabbijn Moshe Silberschein van het Schechterinstituut

in Jeruzalem over de betekenis van de Sabbat.

Dr. Michael Mulder schreef een boek over *Ongemakkelijke teksten van Paulus*. Het hoofdstuk **Een aparte zegen voor Israël?** zond hij me ter publicatie in ons blad toe. Hij stelt de vraag aan de orde wie in Galaten 6:16 met 'het Israël van God' bedoeld wordt. Het sluit mooi aan op het artikel van ds. Aart Brons in het vorige nummer.

Drs. Kees van den Boogert schrijft in **Onze Vader (2)** een vervolg op de Schriftstudie in nummer 3 van deze jaargang. Daar werd ingegaan op de aanspraak 'Onze Vader', terwijl nu de eerst drie beden worden besproken.

Dhr. H. van Braak, Penningmeester van deputaten Kerk en Israël, komt aan het slot nog aan het woord. Hij wijst op de u toegezonden acceptgiro met het verzoek een bijdrage voor het blad over te maken.

Bij de foto op de voorpagina

Bergen spelen in de geschiedenis van het volk Israël een grote rol. De Olijfberg is een van de toppen van een bergrug ten noorden, noordoosten en oosten van Jeruzalem. De Olijfberg wordt door het Kidrondal van Jeruzalem gescheiden. Hoewel de berg in het Oude Testament maar op twee plaatsen wordt genoemd, geldt hij van oudsher als heilig. In 2 Samuel 15:30, 32 komt hij voor als gelegen aan de weg waarlangs David vluchtte voor Absalom. De profeet Zacharia wijst de Olijfberg aan als de plaats waar eenmaal het laatste oordeel zal plaatsvinden. In Zacharia 14:4 lezen we daarover: *'zijn voeten zullen te dien dage staan op de Olijfberg, die vóór Jeruzalem ligt aan de oostzijde; dan zal de Olijfberg middendoor splijten, oostwaarts en westwaarts, tot een zeer groot dal, en de ene helft van de berg zal noordwaarts wijken en de andere helft zuidwaarts'*. Jezus wordt herhaaldelijk met de Olijfberg verbonden. Ten slotte als de plaats waar zijn hemelvaart heeft plaats gevonden (Hand. 1:12) met de belofte van de wederkomst: *'Deze Jezus, die van u opgenomen is naar de hemel, zal op dezelfde wijze wederkomen, als gij Hem ten hemel hebt zien varen'* (Hand. 1:11)

Betraand zaaien

Ds. Kees Droger

In januari 2012 trof u in ons blad een Schriftstudie aan van ds. A.J. van der Toorn over Psalm 126. Bij het overdenken van deze studie bleven er twee dingen bij mij haken. Het eerste was zijn opmerking, dat er geen concrete situatie in Psalm 126 te ontdekken valt. En wat me vooral intrigeerde, was het wenen van de zaaier. Waarom moet hij telkens de tranen uit zijn ogen vegen, terwijl hij in zijn zaadbuidel tast en het land bezaait? Ik besloot door te studeren op Psalm 126 om te kijken of ik hier iets verder in kon komen.

Joodse opvattingen

Als je de commentaren op Psalm 126 raadpleegt, kom je heel wat opvattingen over deze Psalm tegen. In de *Miqra'ot gedolot* vinden we een aantal Joodse commentaren op Psalm 126.

Volgens *Rasji* zien de verzen 1-3 van Psalm 126 op de verlossing van Israël uit de Babylonische ballingschap. De verzen 4-6 slaan op Israëls verblijf in de

ballingschap. Toen werd er met tranen gezaaid. Wat werd er gezaaid? *Tsedaka*, gerechtigheid. Toen God Zijn volk uit de ballingschap verlostte, kon er gejuicht worden. Een eeuwige redding viel Gods volk ten deel.

Ook *Raba* vat de Psalm zo op. De Negev die de achtergrond van vers 5 vormt, staat model voor de ballingschap. Het zijn de kinderen van de ballingschap die met tranen zaaien.

Schriftstudie
n.a.v.
Psalm 126

Een pelgrimslied

1. Toen de HEERE de gevangenen van Sion terug deed keren, waren wij als *mensen* die droomden.
2. Toen werd onze mond vervuld met lachen en onze tong met gejuich.

Toen zei men onder de heidenvolken:
De HEERE heeft grote dingen bij hen gedaan!

3. De HEERE heeft grote dingen bij ons gedaan, *daarom* zijn wij verblijd.
4. De HEERE brengt een omkeer in onze gevangenschap, zoals *waterstromen* in het zuiden.
5. Wie met tranen zaaien, zullen met gejuich maaien.
6. Wie het zaad draagt en dat zaait, gaat al wenend *zijn weg*; *maar* hij zal zeker *terugkomen* met gejuich, en zijn schoven dragen.

ds. Kees
Droger

Veel Joodse schrijvers menen: Het zijn de kinderen van de ballingschap die met tranen zaaien

Tegelijk zijn zij de bewaarders en de onderhouders van de Thora. Volgens *Radak* wordt vers 4 door Israël gezegd in de ballingschap. De bevrijding daaruit zal zoiets groots, overweldigends en verrassends zijn als het ontdekken van water in de Negev. De Negev staat hier voor de ballingschap en het water voor de verlossing daaruit. Zaaïen in de woestijn kan alleen maar met veel tranen, omdat het erg lastig en moeilijk is. Zo is het in de ballingschap ook moeilijk om te zaaïen onder Israël. Tranen zijn er vanwege de zorgen van de ballingschap en omdat men tot God roept om uitredding. Het juichend

thuiskomen ziet op de terugkeer uit de ballingschap met blijdschap.

De gereformeerde traditie

Wenden we ons tot onze eigen traditie, dan komen we daar het volgende tegen.

Calvijn denkt bij vers 6 aan een arme landbouwer in tijden van hongersnood. Volgens de reformator van Genève voelt zo iemand de prikkel van de honger, maar is hij genoodzaakt zijn gewoon

voedsel in te krimpen ten einde erin te kunnen voorzien voor het volgend jaar. 'Hoe hard en moeilijk het ook is, toch wordt hij door de hoop op de oogst opgewekt om te zaaïen'.

Volgende *de kanttekeningen op de Statenvertaling* huilt de zaaier, omdat hij het zaad eigenlijk niet missen kan. Hij heeft maar weinig en heeft er veel voor betaald. Stel nu dat het niet opkomt en wat oplevert, dan heeft hij niets meer! Zijn hart geeft hem in dat hij niet moet gaan zaaïen, maar op hoop van zegen zaaït hij toch wat hij heeft. Tegelijk huilend dat het zover met hem gekomen is.

Matthew Henry, een Schriftuitlegger in de puriteinse traditie, denkt in dezelfde lijn. Ook hij denkt aan een landman die kostbaar zaad aan het zaaïen is, wat hij moet onthouden aan zijn gezin. Hij huilt omdat wat hij aan zijn kinderen onthoudt, in de grond stopt, in de hoop om het terug te krijgen in veelvoud. Ook de grote Londense prediker *C.H. Spurgeon* huldigt deze opvatting. De gereformeerde theoloog *A. Noordtzij* denkt bij vers 6 aan het boerenbedrijf in de tijd waarop de Psalm duidt. Dan zal er voor de boeren een kommervol bestaan zijn. 'Wie zijn akker verzorgt, is er verre van zeker van, dat hij de vruchten van zijn moeilijken arbeid plukken kan. Zal geen felle droogte het koren verschroeien? Zullen geen sprinkhanen de teere spruiten opvreten? Zal geen vijand alles plattreden en rooven? Wat al vragen in het hart van de zaaier'.

De kanttekeningen bij de NBG-vertaling vatten vers 5 en 6 figuurlijk op. Volgens *A.H. Edelkoort* die ze verzorgde, gaat het hier om de arbeid aan een nieuwe Joodse staat en een nieuw nationaal leven. 'Dat gebeurde met tranen, vanwege de tegenstand van de velen, die met Gods wet niet rekenden en geen oog hadden voor de profetische idealen'.

Moderne visies

Wenden we ons tot modernere commentaren, dan komen we daarin de gedachte tegen dat het mogelijk is dat de verzen 5 en 6 van Psalm 126 herinneringen bevatten aan een ritueel wenen bij het zaaïen, wat overeenkomt met een rituele vreugde bij de oogst. Volgens een andere verklaarder lijkt vers 5 een spreekwoord of een spreuk te zijn. Weer een ander vat de verzen 5 en 6 figuurlijk op. Zij geven aan dat er een tijd zal liggen tussen dit wenen en juichen en dat er tegelijk een innerlijke samenhang is, zoals die er ook is tussen zaaïen en oogsten. Weer een ander ziet vers 5 en 6 als een beeld dat ons

De zaaier die het zaad draagt

wil oproepen tot hoop en geduld. We moeten de zorgen die we hebben geduldig dragen, net zoals een boer moet wachten op de oogst. Weer een ander ziet achter vers 5 en 6 een mythologisch gebeuren liggen van de begrafenis en de herleving van een vruchtbaarheidsgod. In Egyptische en Ugaritische teksten zouden daar voorbeelden van te vinden zijn.

Hoe moeten we Psalm 126 lezen?

Persoonlijk meen ik dat we Psalm 126 wél in de geschiedenis van Israël kunnen plaatsen. Ik denk dat de dichter van dit lied één van de mensen is geweest, die met de eerste groep ballingen uit Babel is teruggekeerd naar Palestina.

In vers 1 zegt hij met zoveel woorden dat hij het meemaakte dat de HEERE de gevangenen van Sion deed terugkeren. Hij behoorde bij de mensen die dat als een droom beleefden.

Maar dan komen de ballingen in Palestina aan en wat vinden ze daar dan? Eigenlijk één en al ellende. Jeruzalem is een puinhoop, de tempel is verwoest, de muren van de Godsstad zijn neergehaald. Inderdaad, de HEERE heeft grote dingen gedaan door hen uit de ballingschap te verlossen, maar er moeten nog veel méér grote dingen gebeuren! En daar bidt de dichter om in vers 4. Hij smeekt of de HEERE een verdere wending in het lot van Zijn volk wil geven. Het land moet nog hersteld worden, de tempel herbouwd, de eredienst weer op gang gebracht en wat niet meer. De lege wadi van Israëls volksbestaan moet weer vol komen met het water van Gods genade en hulp.

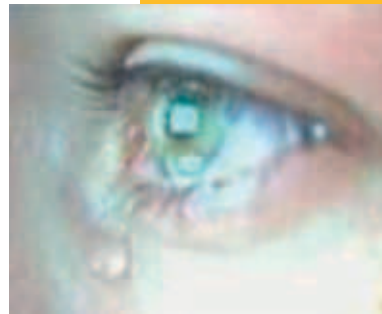
En dan schiet de dichter een beeld te binnen dat hij om zich heen heeft gezien. Nee, hij denkt niet aan eventueel bestaand (hebbend) ritueel. Hij heeft boeren op hun land bezig gezien. Ze waren aan het zaaien. Maar je moet niet vragen hoe! Ze liepen huilend te zaaien. Waarom? Omdat er zo weinig zaaigoed was. En omdat het nog maar

de vraag was of het wat zou opbrengen, gezien de jarenlang onbewerkte grond. En als het dat niet deed? Dan was hij dit zaad ook kwijt. Terwijl het thuis ook goed gebruikt kon worden. Tegelijk wist de dichter dat er bij die boeren ook een diep vertrouwen was. Vertrouwen dat God een rijke oogst zal geven.

Dat Hij opnieuw overeenkomstig Zijn verbond aan Zijn volk zal denken, nu het weer terug was in het land van de vaders. Ze zaaiden huilend, maar in hun hart was er de hoop en het vertrouwen, dat ze juichend de schoven in de schuur zouden brengen.

En zó zal God het óók met ons doen, belijdt de dichter in vers 5. Hij zal een wending in ons lot brengen. Nu zaaien we nog met tranen. Er is nog veel ellende om ons heen. Maar eenmaal zullen we juichen! Wanneer? Ten diepste als God Zijn heilstijd zal laten aanbreken. Als Hij Zijn Messias zal zenden. Dan zal alles anders worden. Dan zullen we onze tranen kunnen drogen en juichen over het heil dat Hij voor ons bereidt.

In Christus is deze verwachting in vervulling gegaan. Hij is de door de Vader gezonden Messias. Hij heeft door Zijn lijden en sterven het heil voor zondaren bereid. Door Zijn Geest past Hij het toe en deelt Hij het uit, ook vandaag. Mogen wij erin delen? En zien we er naar uit voor het Joodse volk?

*gaat al wienend
zijn weg*

**Het met
'tranen
zaaien'
beschrijft
de moeilijke
omstan-
digheden bij
de opbouw
van het land
na de balling-
schap**

*komt om de schoven
te dragen*

Centrum voor
Israël
Studies

Antisemitisme in het Nieuwe Testament?

Drs. Hans van der Velden

Een harde beschuldiging

“In het Nieuwe Testament staan teksten, die het haten van Joden heel effectief rechtvaardigen. In de kerk moet er niet over, maar tegen deze teksten gepreekt worden”. Aldus dr. P.W van der Horst op een themadag van het Appel Kerk en Israël, op 29 januari 2007.

Zijn de wortels van antisemitisme al te vinden in het Nieuwe Testament? Deze vraag wordt door veel christelijke en Joodse uitleggers van het Nieuwe Testament bevestigend beantwoord. Door de groeiende scheiding tussen kerk en synagoge in de tweede helft van de eerste eeuw zijn anti-Joodse teksten toegevoegd aan een oorspronkelijk Joods, Aramees evangelie. Ook zouden delen van dit oer-evangelie zijn omgevormd tot een anti-Joodse inhoud.

Een onterechte beschuldiging

Op dit ontstaan van het Nieuwe Testament is terecht veel kritiek gekomen. Het is immers voor het grootste deel door Joden geschreven. Hun Joodse wortels vinden wij overal in de evangeliën en brieven terug. Dan is het toch erg vreemd om te spreken van antisemitisme?

Geven de schrijvers van het Nieuwe Testament inderdaad een vertekend beeld van de werkelijkheid? Of gaat het hier veelmeer om een ontstaan van de Schrift, waarbij niet haar gezag voorop staat en een eerbiedige luisterhouding? Is hier geen sprake van een bepaalde,

vooropgezette, kritische benadering?

Dit laatste is het geval. Bovendien is men het vaak ook oneens over de gedeelten die zijn toegevoegd of onbewust of met opzet zijn vertekend. Geen racistisch antisemitisme.

Dit komt in het Nieuwe Testament niet voor.

Anti-judaïsme

Wel treffen we in het Nieuwe Testament het anti-judaïsme aan. Dat is het verzet tegen het Jodendom als religie. Als een

ijver om door de gehoorzaamheid aan de wet tegenover God rechtvaardig te zijn. Als zodanig wordt het door Jezus en de apostelen afgewezen. Zie o.a. Johannes 5:38-40; Romeinen 9:30-10:15; Filippenzen 3. In heel het Nieuwe Testament gaat

In het Nieuwe Testament treffen we geen racistisch anti-semitisme aan, maar wel anti-judaïsme

Koningin Esther uit het Bijbelboek waarin Jodenhaat wordt beschreven

Drs. Hans van der Velde

het altijd om de beslissende keuze tegenover Jezus van Nazareth, als de Zoon van God, de Messias van Israël en de volken, de Verlosser. Daarbij gaat het om het volstrekte genadekarakter van Gods heil in Hem. Door het geloof delen Jood en heiden daarin. Het afwijzen van Hem is een heilloze weg voor Jood en heiden. Zie o.a. Johannes 3:36; 5:24; 14:6; Handelingen 13:38-47. Romeinen 10:4-15.

Daarbij worden harde uitspraken gedaan tegenover Joden en met name tegenover hun geestelijke leiders. Door Jezus en de apostelen. Zie o.a. Mattheüs 23; Johannes 8:44; 1 Thessalonicenzen 2:14-16. Het gaat hierbij om een intern Joods conflict.

Tegen deze achtergrond moeten wij de zogenaamde 'antisemitische teksten' lezen.

Enkele teksten

1 Thessalonicenzen 2:14-16.

In deze oudste brief (51 na Christus) schrijft Paulus: *'Want u, broeders, bent navolgers geworden van de gemeenten van God, die in Judea zijn, in Christus Jezus, omdat ook u hetzelfde geleden hebt van uw eigen medeburgers als zij van de Joden, die zowel de Here Jezus als hun eigen profeten hebben gedood en ons hebben vervolgd. Zij behagen God niet en zijn alle mensen vijandig gezind. Zij verhinderen ons tot de heidenen te spreken opdat die zalig zouden worden. Zo maken zij voor altijd de maat van hun zonden vol. En de toorn is over hen gekomen tot het einde.'* (Herz. St. Vert.).

Volgens dr. P.W. van der Horst en anderen had Paulus deze tekst nooit mogen schrijven. "Hij zou ons nu gelijk hebben gegeven", zegt hij. Calvin zegt hier: "Zij (de Joden) voeren strijd tegen God, ze haten de hele wereld, ze zijn vijanden van het heil der heidenen, kortom, ze zijn aan het eeuwig verderf overgegeven". De kanttekeningen van de Staten Vertaling

spreken over de 'gedurigheid' van Gods straf. Door de Romeinen heeft Hij de Joden voorbeeldig gestraft. Zij zijn geen volk meer, maar verhard en verstrooid om hun ongelof. Toch duurt de toorn van God niet tot het einde van de wereld. Verwezen wordt naar Romeinen 11 en 2 Korinthe 3. Hierin gaat het over een toekomstige bekering tot Jezus, de Messias.

Anderen spreken van een 'emotionele uitbarsting' van Paulus, n.a.v. het geweld van de kant van de Joden tijdens zijn verblijf in Thessalonica. (Hand.17:1-10.)

Omdat deze woorden niet in de geest van de 'echte' Paulus en van Jezus zijn, hebben ze hun betekenis verloren.

Uitleg

We moeten Paulus' woorden in alle scherpheid laten staan. Hij laat zien, wat de Joden doen. Zij behagen God niet en zijn alle mensen vijandig gezind. Dat roept zijn felle afkeer

op. Zij verhinderen zijn evangelieprediking onder alle volken. Tegen Gods wil hebben zij ook hun eigen profeten gedood en Jezus, hun Messias. Paulus stelt hier het Joodse volk verantwoordelijk voor Zijn dood. Zo maken zij de maat van hun zonden vol. Zie ook Openbaring 11:11. Dit alles roept Gods toorn over hen op als een reële werkelijkheid. Hun verzet tegen de gemeente en het evangelie krijgt een vervolg in de haat van de heidenen tegen datzelfde evangelie en tegen de gelovigen.

Paulus doet hier geen eeuwig geldende anti-Joodse uitspraak, die moest leiden tot Auschwitz. Bij zijn reactie is ook te denken aan de profeten. Ook zij verkondigden in felle bewoordingen Gods

We moeten Paulus' woorden in alle scherpheid laten staan

Koekjes vernoemd naar de Jodenbater Haman die op het Poerimfeest worden gegeten

verbondsvolk het oordeel aan. Daarbij bleef bekering mogelijk. Paulus doet hier hetzelfde, voordat het definitieve oordeel komt.

Mattheüs 27:25

'En al het volk antwoordde en zei: Laat Zijn bloed maar komen over ons en over onze kinderen.' (Herz .St.Vert.).

Met name deze tekst heeft het Joodse volk de eeuwen door onnoemelijk veel lijden gebracht. De vervolgingen tot en met Auschwitz toe werden gemotiveerd op de roep van deze tekst.

Uitleg

Ook aan de ernst van deze tekst mogen we niets afdoen. In zijn geestelijke leiders wijst het Joodse volk zijn Messias af. Dat roept Gods oordeel op. Mattheüs denkt hier aan de verschrikkelijke verwoesting van Jeruzalem

door de Romeinen met alle vreselijke gevolgen voor het Joodse volk: de eeuwenlange verstrooiing onder de volken, 40 jaar na Jezus' dood.

In de grondtekst ontbreekt het woordje *'laat maar komen'*. Juist dit ingevoegde woordje leidde ten onrechte tot de eeuwenlange Jodenhaat in de christelijke kerk en hun definitieve verwerping door God vanwege de moord op Zijn Zoon.

Deze woorden herinneren ons aan Oudtestamentische teksten, Leviticus 17:11; Deuteronomium 19:10; Jozua 2:19. Daarin is sprake van bloedschuld. Iemand is verantwoordelijk voor de dood van een ander. Zo neemt het verbondsvolk met zijn kinderen de

verantwoordelijkheid op voor de dood van de Messias. Van een eeuwigdurende zelfvervloeking van het Joodse volk is geen sprake.

En ook Pilatus, de Romeinse stadhouder is als 'de vertegenwoordiger van de volken' voluit verantwoordelijk voor Jezus dood.

"T" en sijn de Joden niet, Heer Jesu, die U kruisten", dichtte Revius. Jood en niet-Jood, ook wij zijn schuldig aan de dood van Jezus. En was hun roep ook niet een onbewuste roep en profetie om de reiniging van zonden door Jezus bloed? Zie ook Johannes 11:49-50.

Behalve de Joodse stem klonk ook Jezus' stem aan het kruis: *'Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen'* (Luc. 23:24). Dit gold de Romeinse soldaten, maar ook de Joden, die schuldig waren aan Zijn dood. En ten diepste is God zelf hier de handelende Persoon. In Jezus' bloed is de verzoening met God voor Jood en heiden.

Johannes 8:44

Jezus zegt daar tegen de Joden: *'U bent uit uw vader, de duivel'* (H.S.V.)

Het gaat om de uitspraak van Jezus dat Hij de Zoon van God is. De Joodse geestelijke leiders ontkennen dit. Dit conflict wordt verwoord met begrippen als waarheid of leugen, licht of duisternis, uit God zijn of uit de duivel.

Uitwerking

Helaas zijn deze teksten de eeuwen door misbruikt om de Joden te haten en te vervolgen. Juist ook in de kerk. Wij mogen dit de Nieuwtestamentische schrijvers niet verwijten. Wel moet de uitwerking van deze teksten kritisch worden onderzocht. In dit opzicht moeten we tegen hen preken. Teksten als Lucas 23:39-42; Handelingen 2:39-42; Romeinen 9-11 en Efeze 2:11-3:8 laten zien: God heeft Zijn volk niet verstoten en de volken mogen delen in Zijn heil in Christus.

Fraaie uitgave van 1Thessalonicenzen waarin een scherpe uitspraak van Paulus staat over de Joden

“Ai-ai-ai”

Drs. Robbert Jansen

Jubileumdag 10 jaar Centrum voor Israël Studies (CIS) – 6 september 2012

Hebt u wel eens een feestdag meegemaakt waarbij bijna alle aanwezigen tegen het einde van de dag ‘ai-ai-ai’ zeiden? Het gebeurde op de jubileumdag die was georganiseerd vanwege het 10 jarig bestaan van het Centrum voor Israël Studies (CIS).

Ik wil u meenemen naar de aanleiding daarvoor door samen deze dag door te lopen.

De jubileumdag werd gehouden in het gebouw van één van de drie partners van het CIS: de Christelijke Hogeschool te Ede (CHE). In een samenwerkingsverband met de Gereformeerde Zendingsbond (GZB) en deputen Kerk & Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) vormt de CHE inmiddels 10 jaar het Centrum voor Israël Studies (CIS). Toen de locatie voor de jubileumdag bekend werd, was dat voor de twee andere partners geen reden om ‘ai-ai-ai’ te zeggen. Gezien het feit dat het CIS gevestigd is in het gebouw van de CHE lag deze keuze voor de hand.

Bij aankomst werden we vriendelijk ontvangen met koffie, thee en gebak. Verschillende mensen drukten elkaar de hand. Een paar keer kreeg ik de vraag ‘Kon je nog een dag vrijmaken?’. En zo werd ik meteen bepaald bij het dagthema: ‘Rust in een 24/7 economie’.

Drs. Leo van Hoorn, directeur Theologie aan de CHE, opende deze dag van vieren en gedenken. Hij gaf enkele eigen reflecties op het thema Kerk en Israël. Daarbij ging hij in op Israël als land, Israël als het Joodse volk en de

God van Israël. ‘De God van Israël’, zo zei hij, ‘is een bijzondere God.’ ‘Deze God van de Joden is ook de God van de christenen en Hij gaat Zijn eigen weg.’ ‘Dat God Zijn eigen weg gaat, vraagt’, aldus drs. Van Hoorn, ‘om heil-

zame gehoorzaamheid en navolging.’ Bij die inhoud plaatsten de berijmers van Psalm 25:2 OB wel een ‘ai’, maar dat is nog geen ‘ai-ai-ai’.

Vervolgens ging drs. Van Hoorn in op het werk van het CIS in de afgelopen tien jaar. Hij wees er op dat het CIS steeds heeft willen waken voor eenzijdigheden en dat daarvoor in de joods-christelijke ontmoeting de drie kernwoorden ‘luisteren, dienen en getuigen’ van groot belang zijn geweest. Hij sprak zijn dank uit voor wat het CIS heeft mogen bijdragen aan de bezinning op scholen en in kerken.

Na deze opening kon helaas geen live-verbinding met ds. Aart Brons, de Israëlconsulent van het CIS in Jeruzalem, tot stand gebracht worden. Som-

Drs. Leo van Hoorn opent de jubileumdag

drs. Robbert Jansen

God heeft de sabbatdag geheiligd en de opdracht gegeven deze dag te heiligen, maar we hebben geen blueprint gekregen hoe we dat moeten doen

mige aanwezig hebben toen wellicht even 'ai-ai-ai' gedacht. Maar het zou wat laat geweest zijn als zij die gedachte pas aan het einde van de dag hardop uitspraken. Toen was het immers al tot twee keer toe wel gelukt om met ds. Brons in contact te komen.

Ds. Brons is sinds enkele maanden de opvolger van drs. Cees Jan Rodenburg. Hij woont in Jeruzalem en één van zijn bezigheden is het onderhouden van de contacten met allerlei instanties en organisaties in Israël. Onder deze contacten valt ook het contact met het Schechterinstituut in Jeruzalem. De volgende spreker, professor rabbijn Moshe Silberschein, is als docent verbonden aan de rabbijnenopleiding van dat instituut.

Rabbijn Silberschein leidde ons met rappe Engelse tong in in het thema van de dag. Dat deed hij door ons stil te zetten bij de betekenis van de sabbat. Hij wees ons er op dat in Genesis 2 staat dat God de sabbat heiligde. In de tien geboden luidt het vierde gebod dat de sabbat *geheilgd* dient te worden. Maar

gekregen hoe we dat moeten doen. Opvallend is dat vóór de wetgeving op de Sinaï, dus voordat Israël de tien geboden ontving, al sprake is van de sabbat. Tussen Genesis 2 en Exodus 20 komen we namelijk Exodus 16 tegen. In dat hoofdstuk wordt ingegaan op de inzameling van manna. Daarbij wordt ook de sabbat genoemd. Op de sabbatdag wordt er geen manna ingezameld. Als de Israëlieten later bij de Sinaï staan en de opdracht krijgen de sabbat te heiligen, weten ze dus al wat sabbat is. Waar komt die sabbat vandaan?

Volgens de Joodse traditie is de sabbat door Mozes ingesteld. Hij ging naar de farao van Egypte en zei dat de slaven niet zouden blijven leven als ze geen dag rust zouden hebben. Rabbijn Silberschein benadrukte van daaruit dat de sabbat geen last is, maar een geschenk. Het is een dag van vreugde. Wat dat betreft past het begin van Psalm 95 goed bij deze dag. Tot en met vers 6 is dit een vreugdevolle psalm. Vanaf vers 8 wordt het echter ingewikkelder. Vers 7 moet volgens rabbijn Silberschein gezien worden als een 'overgangsvers'. Het slotvers roept de meeste vragen op: *'Tot Mijn rustplaats zullen zij niet komen!*' (vers 11).

Hoewel een 'ai-ai-ai' bij dit vers op zijn plaats leek, gebruikte rabbijn Silberschein dat niet. Wel trok hij een lijn van de 'rustplaats' in vers 11 naar de erfenis van het beloofde land. Hij liet vervolgens zien hoe de komst van die erfenis verband houdt met de sabbat. Dat deed hij door ons te wijzen op een woord in vers 7 dat in veel vertalingen vertaald is met 'beden' of 'vandaag'. In het Hebreeuws staat daar 'HaYom': 'deze dag' of 'de dag'. De sabbat is bij uitstek 'DE dag'.

Rabbijn Silberschein las daarom: *'Luis-ter op DE dag, de sabbat, naar Zijn stem'* (vers 7).

De ballingen, aldus rabbijn Silberschein, beschouwden Psalm 95 niet als

hoe *heilig* je een dag? Rabbijn Silberschein gaf aan dat er onder Joden, maar ook onder christenen, een doorgaande discussie hierover is. Ook Jezus was hierover in discussie met de Farizeeën. God heeft de sabbatdag geheiligd en de opdracht gegeven deze dag te heiligen, maar we hebben geen blueprint

Contact via skype met ds. Aart Brons in Jeruzalem

kritiek of commentaar van God, maar als een machtiging. Vers 7 zegt: het is aan jullie. Elke sabbat kun je het messiaanse tijdperk naar deze wereld brengen door te luisteren naar Gods stem. Hij verwees ons daarbij naar hoe in Hebreeën 4 deze psalm geciteerd wordt.

Uiteindelijk bleek dat rabbijn Silberschein zoveel over dit onderwerp te melden had, dat hij te weinig tijd had om op alles in te gaan wat hij had voorbereid.

Ik ga ook versnellen. We waren op zoek naar waarom er aan het einde van de dag 'ai-ai-ai' gezegd werd. Het is niet mijn bedoeling geweest dat u de neiging krijgt datzelfde te zeggen over de lengte van dit stuk. Meer informatie over het thema 'Leven van de rust in een 24/7 economie' is te vinden op de website van het CIS (www.centrumvoorisrael-studies.nl) met name onder de link 'Materiaal voor de Israëlzondag'.

Terug naar de jubileumdag en het 'ai-ai-ai' van bezoekers. Ook het middagebed en de workshops waren geen aanleiding voor het zeggen van 'ai-ai-ai'. Datzelfde gold voor de koffiepauze.

Wat was dan wel de reden?

Er werd pas 'ai-ai-ai' gezegd toen de aanwezigen werden ingewijd in de Klezmermuziek en in het bijzonder *nigun* (spreek uit: *niegoen*). *Nigun* is klankmuziek zonder vaststaande tekst, maar waarbij meestal bepaalde klanken herhaald worden zoals 'bim-bim-bam' of 'ai-ai-ai'. In het chassidische Jodendom nemen *nigunim* (meervoud van *nigun*) een centrale plaats in in de aanbidding.

Op deze wijze kunnen zowel klaagliederen als feestliederen ingezet worden.

Zo kon het dat aan het einde van deze feestdag uit vele monden een opgewekt 'ai-ai-ai' klonk.

Rabijn Silberschein houdt lezing over de betekenis van de Sabbat

Er werd pas ai-ai-ai gezegd toen de aanwezigen werden ingewijd in de Klezmermuziek

Het forumgesprek tijdens de jubileumdag

Een aparte zegen voor Israël?¹

Dr. Michael Mulder

‘Laat er vrede en barmhartigheid zijn voor allen die bij deze maatstaf blijven, en voor het Israël van God’ (Galaten 6:16).

Wat bedoelt Paulus met dit eigenhandig geschreven slotwoord? Bidt hij hier om een speciale zegen voor zijn eigen volksgenoten? Dat kan vreemd overkomen, omdat hij in de brief scherp is uitgevallen tegen Joden en Joodse gebruiken. Zou hij nu opeens zo positief gezind zijn ten opzichte van Israël? Of wordt met *‘het Israël van God’* de gemeente van Christus bedoeld? Maar waarom gebruikt hij daarvoor dan die naam Israël?

In zijn brief aan de Galaten heeft Paulus een scherp debat gevoerd met mensen die probeerden gelovigen uit de heidenen Joodse wetten op te leggen. De redenering van deze groep was, dat de nieuwe gemeente alleen echt met God verbonden kan zijn, als men zich houdt aan al de voorschriften, die God gaf om zijn volk Israël af te zonderen van alle andere volken. Paulus ziet hierin het gevaar om een menselijke voorwaarde op te leggen

voor het verkrijgen van het echte leven met God. Gelovigen uit de heidenen krijgen die band met God juist alleen door het geloof, stelt hij. Daarin is er dus geen verschil meer tussen Joden en Grieken (Gal. 3:28). Wie door het geloof verbonden is met Jezus Christus, krijgt precies dezelfde erfenis die vroeger alleen voor Israël bestemd was (Gal. 3:29). Om die reden kan Paulus heidenen zelfs *‘nakomelingen’* van Abraham noemen, omdat zij op dezelfde manier als Abraham met God verbonden worden, door hun geloof in Jezus Christus (Gal 3: 15, 29).

Daarom mag van heidenen niet geëist worden, dat zij zich laten besnijden, alsof zij eerst Joods zouden moeten worden om echt bij de God van Israël te horen. Als dat als een voorwaarde aan hen opgelegd wordt, heeft men niets van het evangelie van Christus begrepen (Gal. 5:2). In het slot van de brief, dat Paulus bij wijze van uitzondering zelf opschrijft, klinkt de gloed van het voorgaande betoog nog door: *‘Het is volkomen onbelangrijk of men wel of niet besneden is, belangrijk is dat men een nieuwe schepping is’* (Gal. 6:15). Zoveel is duidelijk: het

Mozaïek van Paulus, schrijver van de Galatenbrief

Wat bedoelt Paulus met dit eigenhandig geschreven slotwoord?

Dr. Michael Mulder

¹ Dit artikel is een hoofdstuk uit het boek: Ongemakkelijke teksten van Paulus, onder redactie van Rob van Houwelingen en Reinier Sonneveld, Amsterdam 2012, ISBN 978-90-5881-674-0.

onderscheid tussen Israël en de volken kan niet meer beslissend zijn voor het behoren bij die nieuwe schepping. Daarvoor is het geloof in Jezus beslissend, en dan vooral: in wat hij gedaan heeft aan het kruis (Gal. 6:14).

Zoals ook in zijn andere brieven sluit Paulus vervolgens zijn brief aan de Galaten af met een gebed om Gods zegen. 'Vrede' is de volkomen heiligheid, met God en met elkaar. 'Barmhartigheid' is de eenzijdige goedheid en trouw van God, op wie je aankunt omdat hij altijd doet wat hij zegt. Die zegen wenst de apostel voor allen die blijven bij 'de maatstaf' of regel die hij noemde: het geloof in Jezus Christus, die voor ons gekruisigd is (vgl. vers 14). Daardoor is men een nieuwe schepping (vers 15).

Tot zover is het handgeschreven slot in al zijn onderdelen verbonden met het geheel van de brief. Nu volgt nog een onverwachte toevoeging: 'en voor het Israël van God'. Deze uitdrukking is in het Nieuwe Testament alleen hier te vinden. Over 'Israël' had Paulus nog niet gesproken in zijn brief aan de Galaten, wel over 'Joden' en 'besnedenen', waar hij uiteraard hetzelfde mee kan bedoelen. Maar over deze groep was hij niet zo positief. Integendeel, impliciet ging zijn hele brief in tegen deze Joodse onrustzaaiers.

Wat bedoelt Paulus nu, als hij toch het Israël van God apart noemt om hen een zegen toe te wensen? Het zou in lijn met de gehele brief zijn, als hij met dit Israël niet slechts het Joodse volk, maar de gehele nieuwe gemeente van Christus bedoelt. Daarin is de afkomst immers niet meer doorslaggevend. Paulus

drukt hiermee dan uit, dat de trouw die God vroeger aan Israël had betoond, nu op een nieuw soort Israël overgaat. Deze nieuwe gemeenschap is dan het echte Israël van God.

Toch blijft het een vreemde wending. Het Grieks legt namelijk veel nadruk op deze toevoeging. Met klem staat het Griekse woord voor 'en' voorop, alsof er iets heel nieuws volgt, in de trant van: 'en ook' of 'zelfs'. Bovendien is de toepassing van de naam Israël op de christelijke kerk vreemd, omdat Paulus deze naam steeds gebruikt in een context waarin hij juist wel de specifieke nadruk legt op het Joodse volk. Vaak brengt hij de naam Israël in verband met de specifieke beloften die God voor dit volk heeft gegeven (b.v. in Rom. 9-11, 1 Kor. 10:18, 2 Kor. 3:7, Ef. 2:12 en Fil. 3:5; zie: 5. 'De kerk in plaats van Israël?'). Het is dan ook zeer goed denkbaar, dat Paulus hier wel specifiek op het Joodse volk doelt. Na alles wat hij in negatieve zin over zijn volk moest schrijven, met pijn in zijn hart, blijft hij herinneren aan het erbarmen van God. Hij bidt dat God de belofte waarmaakt, die hij in de eerste plaats aan Israël gaf. In deze zegenwens vraagt hij dan om vrede voor zijn volksgenoten; zodat Gods barmhartigheid niet alleen in de nieuwe gemeente zichtbaar wordt, maar ook onder het volk Israël.

Wat betekent Gods trouw immers, als die niet meer geldt voor degenen voor wie zijn beloften allereerst bedoeld waren?

Het is dan ook zeer goed denkbaar, dat Paulus hier wel specifiek op het Joodse volk doelt

In het leerhuis, een workshop tijdens de jubileum dag o.l.v. dr. Bart Wallet

Onze Vader (2)

Drs. Kees van den Boogert

Het gebed van Jezus is duidelijk geworteld zowel in het geschreven Woord van God als in de Joodse traditie

Het gebed dat Jezus zijn discipelen leerde, is een echt Joods gebed. Dat bleek reeds bij de bespreking van de aanspraak **Onze Vader** (zie Jaargang 56, nr. 3). In dit artikel gaan we de inhoud van het gebed, de eerste drie afzonderlijke gebeden, bezien.

De indeling

Het Onze Vader is een zeer compact gebed, heel mooi van opbouw. Het bestaat uit twee delen, elk van drie beden. Tellen we de aanhef 'Onze Vader die in de hemelen zijt' mee, dan komen we op zeven beden.

De toevoeging 'die in de hemelen zijt' komen we tegen in het Joodse ochtendgebed: 'Gij zijt de Heer onze God, die in de hemel is en op aarde' en in Avot, het oudste traktaat uit de traditie: 'wees sterk en volbreng de wil van uw vader die in de hemelen is'.

De eerste drie beden, de zogenaamde 'uw-gebeden', hebben betrekking op God.

De andere drie, de zogenaamde 'wij-gebeden', zijn persoonlijke smeekbeden en hebben betrekking op wat wij mensen nodig hebben. De opbouw van het Onze Vader beantwoordt zo aan de ideale opbouw van het Joodse gebed zoals we dat in het Oude Testament tegenkomen.

Een goed voorbeeld is 1 Kronieken 29:10-20. David zet daar in met openingszegenspreuken:

Geprezen zijt Gij, God van onze vader Israël, van eeuwigheid tot eeuwigheid...

Formuleert smeekbeden in het middenstuk:

...En geef mijn zoon Salomo een volkomen toegewijd hart, opdat hij uw geboden, uw getuigenissen en uw inzettingen onderhoudt...

En sluit af met een samenvattende lofprijzing:

Daarop zeide David tot de gehele gemeente: Prijst nu de Here, uw God....

Het gebed van Jezus is dus duidelijk geworteld zowel in het geschreven Woord van God als in de Joodse traditie. Dat laatste komt heel sterk naar voren in:

De eerste drie beden

De Joodse Nieuwtestamenticus David Flusser meent dat een oudere Hebreeuws liturgische bede, een bede uit de eerste eeuw voor Christus, als voorbeeld heeft gediend voor de eerste drie beden van het Onze Vader. Uit dit oorspronkelijke gebed heeft zich in die tijd ook een ander Joods gebed ontwikkeld. Dit gebed heet *Kaddisj*. Het wordt dagelijks gebeden na de lezing van de Thora. In verkorte vorm wordt het ook nu nog in de synagoge uitgesproken door rouwenden.

David Flusser laat de parallellen tussen het Joodse gebed en het Onze Vader zien naar de volgorde die Jezus aanhield.

Het Onze Vader:

- 1) Onze Vader die in de hemelen zijt
- 2) uw naam worde geheiligd;
- 3) uw Koninkrijk kome;
- 4) uw wil geschiede in de hemel en op aarde

Het Joodse gebed:

- 1) Voor hun (Israëls) Vader, die in de hemel is,...
- 2) zijn grote naam worde verheven en geheiligd...
- 3) zijn Koninkrijk verrijze...
- 4a) Rijke vrede kome van de hemel en vrede over Israël...
- 4b) die vrede sticht in zijn hoogten, Hij stichtte vrede over heel Israël.

Drs. Kees van den Boogert

In het *Kaddisj* van de rouwende, zoals het nu wordt uitgesproken in de synagoge, zijn de parallellen met het Onze Vader duidelijk zichtbaar:

Verheven en geheiligd worde,
naar de bedoeling van Zijn wil,
Zijn grote Naam in de wereld welke Hij
geschapen heeft.
Worde Zijn Koninkrijk erkend
in uw leven, nog in uw dagen,
en in het leven van gans het huis van Israël.
Weldra in de naderende tijd. Welnu dan, zegt
het mede: Amen!

Amen! Geloofd worde Zijn grote Naam, in alle
eeuwigheid geprezen!

Geprezen en geroemd en gevierd
en hoog en hoger steeds verheven,
verheerlijkt en gehuldigd en bejubeld worde de
Naam van de Heilige (geloofd zij Hij!).
Hoog boven iedere lof en elk lied en elke zang
en troost die op de wereld worden gezegd.
Welnu, zegt het mede: Amen!

Moge er veel vrede uit de hemel komen – En
leven! – voor ons en voor heel Israël.
Welnu, zegt het mede: Amen!

Moge Hij die vrede sticht in Zijn hoge sferen,
ook vrede brengen voor ons en voor heel Israël.
Welnu, zegt het mede: Amen!

Ontleend aan de Heilige Schrift

De eerste drie beden dragen dus een sterk Joods karakter en komen zo uit het Oude Testament, de Tenach zoals het in de Joodse traditie genoemd wordt, op. Met recht zegt de bekende Joodse schrijver Pinchas Lapide: 'Alleen wanneer en waar Gods Naam in de wereld geheiligd wordt, erkent de mensheid zijn koningschap en juist dan en daar kan God ook zijn wil tot heil van de wereld ten uitvoer brengen'.

Ook leraren uit de tijd van Jezus hebben de heiliging van Gods Naam benadrukt.

Op de vraag hoe de mensen de Naam van God kunnen heiligen geven zij als antwoord: 'Met het woord, maar vooral met het leven. Wie trouw blijft aan Gods wil en aan die wil de voorkeur geeft boven zijn eigen wil, heiligt Zijn Naam'. Als basis voor deze bede moet Leviticus 19 genoemd worden. Vanuit de opdracht in vers 2: *'Heilig zult gij zijn, want Ik, de HERE, uw God, ben heilig'*, wordt de levensheiliging beschreven.

De bede *'uw koninkrijk kome'*, of zoals in het *Kaddisj* *'breng uw koningschap naderbij'*, vindt zijn oorsprong in de Bijbelse gedachte van het Koning zijn van God. Hij is al Koning voor zijn volk Israël, maar het nog verborgen koningschap van God over de hele aarde zal eens openbaar worden. Koningspsalmen als 93-99 en 145 spreken deze verwachting uit, terwijl de profeten Sefanja (3:9) en Zacharia (14:9) deze verwachting bekrachtigen.

In de bede *'uw wil geschiede'*, of zoals de Engelse vertaling hem onder woorden brengt *'Thy will be done'* (uw wil worde gedaan), benadrukt Jezus dat Gods wil op aarde 'gedaan'

moet worden. Het gaat om geloof en geloofsgehoorzaamheid, om 'horen en doen' (Matth. 7:24; vgl 7:21), zoals Jezus zegt in navolging van wat aan de voet van de berg Sinäi door Israël wordt beleden: *'Alles wat de HERE gesproken heeft, zullen we doen en daarnaar zullen wij horen'* (Ex. 24:7). In de hof van Gethsémane gaat Jezus ons daarin voor als Hij tot Zijn hemelse Vader zegt: *'doch niet wat Ik wil, maar wat Gij wilt'*.

In een volgend artikel zullen de drie 'wij-gebeden' worden besproken.

Wie trouw blijft aan Gods wil en aan die wil de voorkeur geeft boven zijn eigen wil, heiligt Zijn Naam

Van de penningmeester

Acceptgiro niet ingevuld of gewoon even niet meer bij de hand?

U weet vast nog wel dat u in september jl. van ons een brief hebt ontvangen. In die brief informeerden wij u dat wij voor de verspreiding van ons blad Vrede over Israël aangewezen zijn op vrijwillige bijdragen van onze lezers. Bij de brief was daarom ook een acceptgiro gevoegd. Een aantal lezers van Vrede over Israël heeft al gereageerd en een bedrag overgemaakt. Hartelijk dank daarvoor! Het tot heden ontvangen totaalbedrag is echter zodanig dat we hiermee de verspreiding van Vrede over Israël niet meer volledig kunnen bekostigen.

Wanneer u de ontvangen acceptgiro niet meer bij de hand hebt en u ons blad toch wil steunen kunt u uw gift alsnog overmaken naar bankrekeningnummer 365271 t.n.v. Dep. Kerk en Israël CGK te Veenendaal.

Colofon

Commissie van redactie

drs. C.J. van den Boogert
drs. R. Jansen
ds. D.J.K.G. Ruiter

Eindredacteur

drs. C.J. van den Boogert
Graspieper 8
8081 ZR Elburg
tel.: (0525) 69 02 22
e-mail:
keesvandenboogert@kpnmail.nl

Website

www.kerkenisrael.nl

Contact

e-mailadres info@kerkenisrael.nl

Administratieadres

Landelijk kerkelijk bureau
van de Chr. Geref. Kerken
Ghandistraat 2
3902 KD Veenendaal
Postbus 334
3900 AH Veenendaal
tel. (0318) 58 23 50
fax (0318) 58 23 51
e-mail: lkb@cgk.nl

Penningmeester

H. van Braak
Prins Willem-Alexanderpark 133
3905 CD Veenendaal
tel.: (0318) 51 54 27
e-mail:
penningmeester@kerkenisrael.nl
Bankrekeningnummer 365271,
t.n.v. Dep. Kerk & Israël Chr. Geref.
Kerken te Veenendaal

Voor legaten en schenkingen kunt u contact opnemen met de penningmeester; hij geeft ook graag informatie over diverse aan te bevelen projecten.